

Шиленко О.А.

Аспірантка

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Навчально-науковий інститут іноземної філології

кафедра англійської філології та перекладу імені проф. Д. І. Квеселевича

ФРАЗЕОЛОГІЗАЦІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ФАХОВІЙ МОВІ

МАШИНОБУДУВАННЯ

В статті розглянуто особливості фразеологізації в англійській фаховій мові машинобудування: подано тематичну класифікацію досліджуваних лексичних одиниць, їх структурні параметри та характер вмотивованості. Ключові слова: фразеологізація, фразеологія, фразеотермін, термін, фахова мова.

Фразеологизация в английском подъязыке машиностроения. В статье рассматриваются особенности фразеологизации в английском подъязыке машиностроения: подаётся тематическая классификация исследуемых лексических единиц, их структурные параметры и характер мотивированности. Ключевые слова: фразеологизация, фразеология, фразеотермин, термин, подъязык.

Shylenko O.A. Phraseologisation in the English special language of mechanical engineering. The article highlights the peculiarities of the phraseologisation in the English special language of mechanical engineering. The author presents the thematic classification of the lexical units under study, their structural parameters and the character of motivation. Keywords: phraseologisation, phraseology, phraseoterm, term, special language.

Фразеологізація у фахових мовах – явище досить поширене, і на нього вже давно звертають увагу лінгвісти, які працюють як у сфері термінознавства, так і у сфері фразеології (М. Думе, С. Кюц, В.М. Лейчик, О.О. Нікуліна, Н.В. Подольська, О.В. Суперанська, В.А. Татарінов, В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко, К.Б. Уразбаєв) [6; 7; 1; 2; 3; 4; 5]. Традиційно терміносистеми вивчаються комплексно:

дослідник ретельно аналізує певну фахову мову, що обслуговує конкретну галузь. Окремо як об'єкт дослідження фразеологія у фахових мовах розглядається досить рідко. Відомими є роботи німецьких вчених Стефана Кютца ("Phraseologie und Formulierungsmuster in medizinischen Texten" (2007)) та Міхаеля Думе ("Phraseologie der deutschen Wirtschaftssprache" (1991)). Ці роботи були присвячені вивченню фразеології в німецьких фахових мовах.

Наша робота, на відміну від вищезгаданих досліджень фразеології у фахових мовах, звужується до вивчення в межах англійських фахових мов специфічних мовних одиниць, які входять до складу терміносистем і виконують функції термінів у фаховому тексті, одночасно будучи при цьому фразеологізмами. Такі одиниці ми назвали *фразеотермінами*.

Таким чином, **фразеотерміни** – це стійкі образні словосполучення, які складаються з двох або більше слів та постійно відтворюються в мові та мовленні фахівців різних галузей науки та техніки у вигляді фіксованої конструкції з властивими їй лексичним складом і значенням та належать до відповідних терміносистем. Слід зазначити, що фразеотерміни не є професійними просторіччями чи жаргонізмами (в окремих випадках, фразеотерміни можуть бути жаргонізмами у минулому) – це повноправні терміни, які, як правило, не мають відповідних „суто термінологічних” синонімів у терміносистемі, до якої вони належать. Часто вони виникають у фаховій мові на основі метафоризації. Іноді це одиниці, які мають досить віддалену та розмиту вмотивованість. Отже, вивчення фразеотермінів у фахових мовах – важливий аспект у вивченні семантики і вмотивованості лексичних одиниць в терміносистемах, а також у дослідженні шляхів розвитку фахових мов.

Метою статті є дослідити фахову мову машинобудування на присутність у ній фразеотермінів, класифікувати знайдені одиниці та виявити їх особливості.

Тематична класифікація фразеотермінів англійської фахової мови машинобудування

Фразеотерміни в англійській фаховій мові машинобудування складають достатньо велику групу – нами було знайдено 268 лексичних одиниць, які за тими чи іншими показниками можна віднести до фразеотермінів. Всі вони були класифіковані за наступними темами (Таблиця №1):

Таблиця №1

№ п/п	Тема	Кількість фразеотермінів	% від загального числа фразеотермінів
1.	Світ людини	208	77,61%
2.	Світ тварин	23	8,58%
3.	Світ об'єктів та їх станів	22	8,2%
4.	Світ біології та медицини	10	3,73%
5.	Світ просторово-часової орієнтації	10	3,73%
6.	Світ оцінювальних визначень	2	0,746%

Слід зауважити, що приведена вище класифікація є певною мірою суб'єктивною, однак вона може багато продемонструвати з точки зору онтології фахової мови машинобудування.

Отже, „світ людини” охоплює найбільшу кількість фразеотермінів – 77,61% - сюди відносяться такі одиниці, як: *sandwich shell* – багатошарова оболонка; *shape of nose* – форма робочої частини (губцевого інструменту); *cylinder sleeve* - гільза циліндра; *accordion way covers* - гармошка для захисту напрямних. Як видно із прикладів, тут номінація відбувалася за рахунок запозичення образів із таких сфер людського життя, як продукти харчування, частини тіла людей, одяг, предмети побуту та мистецтва. Значна частина з цієї категорії одиниць (85) мають у своєму складі такі слова, як *arm, jaw, head, eye, nose, ear, knuckle, tooth, rib, neck, leg, face*.

Друге місце посідає „світ тварин”: *caterpillar chain* – гусениця; *clamshell bucket* - двохщелепний грейфер. Лише на одну лексичну одиницю менше в категорії

„світ об’єктів та їх станів”. Порівняно з першою категорією, ці дві групи складають не дуже значну кількість одиниць. Прикладами зі „світу об’єктів та їх станів” можуть слугувати наступні фразеотерміни: *dead eye* - коуш (кругла або овальна сталева обойма з жолобом по зовнішній стороні); *point cloud* – щільна множина точок (наприклад, при скануванні).

„Світ біології та медицини” та „світ просторово-часової орієнтації” мають однакову кількість одиниць: *heavy nut* - висока гайка; *battery cell* - елемент (акумуляторної) батареї (світ біології та медицини); *flying bridge* – рухома поперечка; *floating sleeve* - плаваюча втулка (світ просторово-часової орієнтації).

Як приклад до „світу оцінювальних визначень” можна навести *tried-and-true design* – конструювання методом спроб та виправлень.

Машинобудування – галузь технічна, проте не можна не помітити, що переважна більшість фразеотермінів англійської фахової мови машинобудування так чи інакше відносяться до світу людини. Метафоричне переосмислення загальноживаних слів зустрічається на кожному кроці. Багато з них вже не сприймаються як метафори носіями мови, однак той факт, що ці слова були запозичені із людського повсякденного життя, залишається незмінним. Велику частку метафоризованих слів у галузі машинобудування можна пояснити тим, що машинобудування як галузь – зародилося дуже давно, ще за часів Стародавньої Греції. Тому не дивно, що до лексики даної галузі залучалося так багато слів із повсякденного життя, тваринного світу.

Структурні параметри фразеотермінів англійської фахової мови машинобудування

Більшість фразеотермінів англійської фахової мови машинобудування бінарні (188 одиниць із 268). Однак достатньо велику групу складають також трьохслівні лексичні одиниці (57 одиниць).

Компонентний склад фразеотермінів англійської фахової мови машинобудування

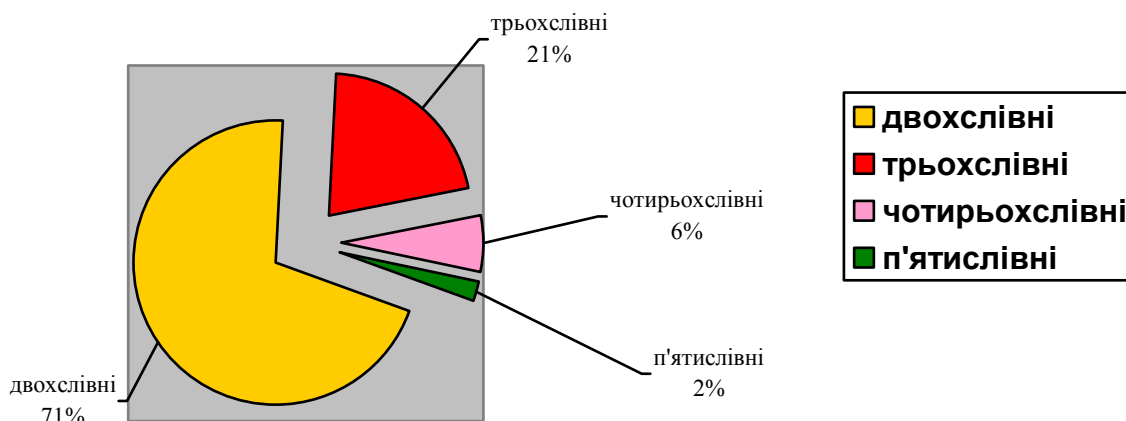

Рис.1

Найпоширеніші частиномовні моделі фразеотермінів у галузі машинобудування: N + N (*shoe brake* - колодкове гальмо) – 114 одиниці; Adj + N (*blind hinge* - потайний шарнір) - 31; V-ing + N (*closing head* - замикальна головка) – 25 одиниць; N+N+N (*jaw chuck work* - обробка в патроні) – 18.

Семантична класифікація фразеотермінів англійської фахової мови машинобудування

Фразеотерміни, як і фразеологізми, можуть бути поділені на групи в залежності від співвідношення значення фразеотерміна в цілому та значень утворюючих його компонентів. Із 268 фразеотермінів, знайдених у даній фаховій мові, 154 – фразеологічні сполучення (*braid reinforced hose* - оплетений шланг), 111 – фразеологічні єдності (*sheep's foot roller* - коток з шипами) та 3 фразеологічні зрощення (*horse's head* - гітара (станка)).

Присутність у фахових мовах фразеологічних зрощень свідчить про те, що фахові мови, як і природні мови, утворюються досить спонтанно і не завжди відповідають всім вимогам, які ставлять перед фахівцями термінологи.

Фразеологізація у фахових мовах – явище, яке не дуже часто стає у центрі уваги дослідників. Існуючи скоріше як виключення з правил, воно доводить, що лінгвокреативні процеси містять у собі ще багато загадок, які не завжди можна

пояснити з точки зору логіки. Дана стаття є однією із складових частин дослідження явища фразеологізації у фахових мовах: вже було досліджено фахову мову астрономії, економіки та археології на предмет наявності в них фразеотермінів, на черзі – фахова мова політології та однієї з прикладних технічних наук, що дасть змогу порівняти результати проведених досліджень у наступному зрізі: науки природничі – соціальні – суспільно-політичні – гуманітарні – технічні.

Література

1. Лейчик В.М., Никулина Е.А. Терминология и фразеология современного английского языка: взаимодействие и взаимовлияние // Научно-техническая терминология: Материалы XI международной конференции «Нормативное и описательное терминоведение». – М., 2006. – Выпуск 1. – С.76-78.
2. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории / Отв. ред. Т.Л. Канделаки. Изд. 3-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 248 с.
3. Татаринов В.А. Теория терминоведения: В 3 т. Т. 1. Теория термина: История и современное состояние. – М.: Московский лицей, 1996. – 311 с.
4. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 494 с.
5. Уразбаев К.Б. О терминах-идиомах в американском космическом подъязыке // Вопросы лингвистической семантики. Межвузовский сборник научных трудов. – Тула, 1981. – С. 74-80.
6. Duhme, M. Phraseologie der deutschen Wirtschaftssprache: eine empirische Untersuchung zur Verwendung von Phraseologismen in journalistischen Fachtexten. – Essen: Die Blaue Eule, 1991. – 222 S.
7. Kühtz, S. Phraseologie und Formulierungsmuster in medizinischen Texten. – Tübingen: Gunter Narr Verlag, 2007. – 313 S.